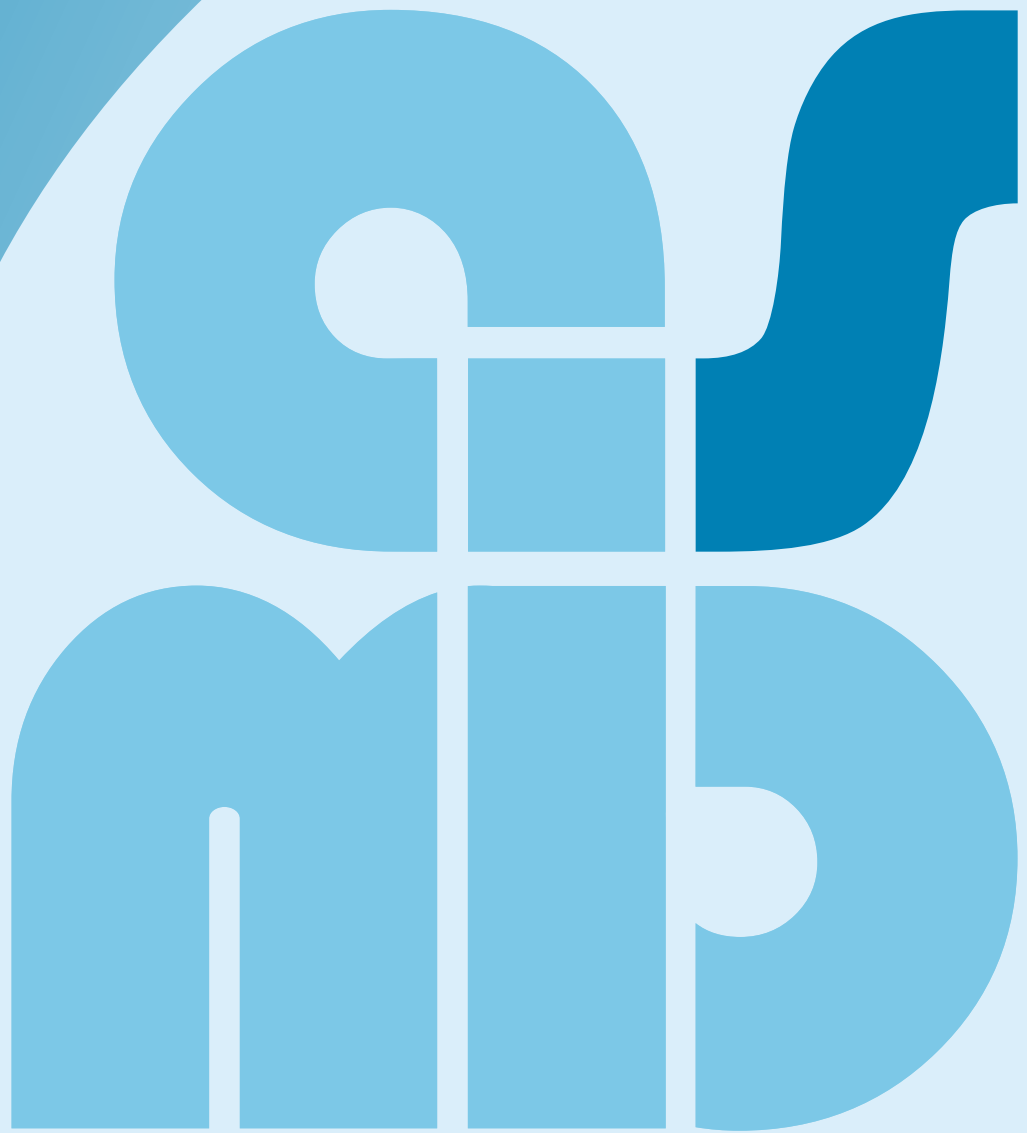

SCIENTIFIC LETTERS
OF ACADEMIC SOCIETY OF MICHAL BALUDANSKY

ISSN 1338-9432

9 $\frac{1}{2021}$

CONTENTS

- 6 Avksentyuk Boris**
SUPERHEATING BEFORE BOILING-UP OF ORGANIC LIQUIDS UNDER CONDITIONS OF FREE CONVECTION
- 9 Bandura Valentina, Fialkovska Larysa**
DEVELOPMENT OF CANNED DAIRY TECHNOLOGY WITH FRUIT AND BERRY FILLERS
- 12 Bokovets Victoria**
EVALUATION OF EFFICIENCY OF INNOVATIVE ACTIVITY OF THE ORGANIZATION IN MODERN CONDITIONS
- 15 Bondarchuk Lyudmyla**
SPECIFIC FEATURES OF CONSULTING SERVICES PROVISION IN BUSINESS MANAGEMENT
- 19 Datsenko Ganna, Hladii Irina**
INFORMATION SUPPORT OF THE SYSTEM OF ORGANIZATION OF COST ACCOUNTING
- 22 Davydyuk Ludmyla**
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A PROGRESSIVE FORCE OF STATE DEVELOPMENT
- 26 Demchenko Oksana**
ASSESSMENT OF FINANCIAL SECURITY OF THE INSURANCE MARKET
- 28 Dobrovolska Nataliia, Savytska Liudmyla**
MODELING OF MARKETING ACTIVITY OF THE ENTERPRISE
- 32 Dovhan Larysa, Tymoshchuk Nataliia**
BENEFITS AND CHALLENGES OF THE MOODLE PLATFORM APPLICATION WHEN TEACHING FOREIGN LANGUAGES
- 35 Dovhii Yurii**
METHODS AND MEANS OF TEACHING SPORTS GAMES IN PHYSICAL EDUCATION LESSONS
- 38 Gyrych Sergii**
ANALYSIS OF THE STATE AND TRENDS OF EXPORT OF FOOD PRODUCTS OF UKRAINE
- 44 Harbar Zhanna, Harbar Victor**
FINTECH AS A MODERN FORM OF FINANCING
- 48 Havryliuk Nataliia, Osaulchyk Olga**
MONITORING PROJECT TECHNOLOGY IN TEACHING ENGLISH TO ECONOMIC SPECIALTY STUDENTS
- 53 Hnyiuk Inna, Romanovska Yuliia**
PENSION SUPPORT IN UKRAINE
- 55 Horshkov Maksym**
METHODOLOGICAL ASPECTS OF IMPROVING THE CONCEPT OF HUMAN CAPITAL MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE
- 59 Chorna Nataliia**
THE PROBLEMS OF CONSERVATION OF CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE
- 62 Chugu Svitlana, Chuhu Yevheniya**
ROADMAPPING THE 21 CENTURY SKILLS IN THE EFL CLASSROOM
- 66 Ivanchenko Halyna**
TALENTS AS A SPECIAL CATEGORY OF COMPANY STAFF
- 69 Ivanytska Natalia, Ivanytska Nina, Nechyporenko Violetta**
INTERLINGUAL TRANSPOSITION OF NOMINALIZATION IN FICTION DISCOURSE
- 73 Khachatryan Valentina**
PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF INCREASING THE EXPORT COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS
- 76 Kiziun Alla, Antoniuck Kateryna**
GENESIS OF NATURAL LANDSCAPES OF PODILLIA AS A BASIS FOR FORMATION OF TOURIST AND RECREATIONAL LANDSCAPES
- 80 Kopniak Kateryna, Radzikhovska Larisa**
COMPONENTS OF THE DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMISTS
- 83 Kotseruba Natalia, Krupelnytska Irina**
PROBLEMS OF RECOGNITION OF CRYPTOCURRENCIES AS AN ELEMENT OF ACCOUNTING

Кізиун Алла, Антонюк Катерина

ГЕНЕЗА ПРИРОДНИХ ЛАНДШАФТІВ ПОДІЛЛЯ, ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ЛАНДШАФТІВ

Анотація

У статті досліджено генетичну основу формування ландшафтних ресурсів Поділля, як одного з чинників розвитку туризму. Від генези залежить в подальшому формування певного типу ландшафту і розвиток відповідного виду туризму. Підкреслено, що ландшафтні ресурси входять до природних туристичних ресурсів і впливають на рекреаційно-туристичний процес комплексно разом з іншими природними ресурсами і мають найбільше значення для формування того чи іншого виду туристично-рекреаційної діяльності. Розглянуто декілька класифікацій чинників розвитку туризму.

Відмічено, що ландшафтні ресурси відносяться до складу фізико-географічних чинників, які формують те неповторне природне оточення, на фоні якого людина реалізує свою потребу відпочивати та відтворювати життєву енергію. В статті застосовано конструктивно-географічний підхід в дослідженнях ландшафтів Поділля. Проаналізовано природні процеси, наслідком протікання яких було формування різних видів ландшафтів. Розглянуто морфоструктури, особливості рельєфу, їх зв'язок з тектонічними особливостями розвитку території, а також кліматичні, водні та флоро-фауністичні ресурси різних територій Поділля. Приділено увагу найбільш сприятливим для заселення і діяльності територіям Поділля. Зазначено, що за час геологічної історії формування поверхні України на одних і тих самих ділянках виникала і змінювалася велика кількість ландшафтів. Сучасні ландшафти почали формуватися після танення останнього льодовика лише 10-12 тис. років тому, їх компоненти та властивості продовжують змінюватися і нині. Поряд з природними чинниками значний вплив на них має діяльність людини, що часто призводить до різких змін у них за короткий проміжок часу. Людина прагне змінити компоненти ландшафту для своїх потреб. Проте невважене втручання в природні процеси призводить до негативних наслідків. Підкреслено, що специфіка фізико-географічних умов Поділля зумовлена його просторовим розташуванням і на всіх історичних етапах природні умови Поділля були сприятливими для розвитку процесів заселення.

Ключові слова: ландшафт; ландшафтні ресурси; природні ресурси; Поділля; туризм; фізико-географічні чинники.

Kiziun Alla, Antoniuck Kateryna

GENESIS OF NATURAL LANDSCAPES OF PODILLIA AS A BASIS FOR FORMATION OF TOURIST AND RECREATIONAL LANDSCAPES

Annotation

The article investigates the genetic basis of the formation of landscape resources of Podillya, as one of the factors of tourism development. The further formation of a certain type of landscape and the development of the corresponding type of tourism depend on the genesis. It is emphasized in the article that landscape resources are part of natural tourist resources and affect the recreational and tourist process in combination with other natural resources and are of the greatest importance for the formation of a particular type of tourist and recreational activities. Several classifications of factors of tourism development are highlighted in the article.

It is noted that landscape resources are part of the physical and geographical factors that form the unique natural environment, against which a person realizes his need to rest and reproduce life energy. The article uses a constructive-geographical approach in the study of landscapes of Podillya. Natural processes, which resulted in the formation of different types of landscapes, are analyzed in the article. Morphostructures, features of the surface, their connection with tectonic features of development of the territory, and also climatic, water and floro-faunal resources of different territories of Podillya are analyzed in the article. Attention is paid to the territories of Podillya most favorable for settlement and activity. It is noted that during the geological history of the formation of the surface of Ukraine in the same areas a large number of landscapes has changed. Modern landscapes began to form after the melting of the last glacier only 10-12 thousand years ago, their components and properties continue to change today. Along with natural factors, they are significantly affected by human activity, which often leads to drastic changes in them over a short period of time. Man seeks to change the components of the landscape for his needs. However, reckless interference in natural processes leads to negative consequences. It is emphasized that the peculiar features of the physical and geographical conditions of Podillya arise due to its spatial location and due to the fact that at all historical stages the natural conditions of Podillya were favorable for the development of settlement processes.

Keywords: landscape; landscape resources; natural resources; Podillya; tourism; physical and geographical factors.

1. Постановка проблеми

Вплив природних факторів на формування ландшафтів є очевидним. Переважна більшість ландшафтів використовується, або може бути використана в якості туристсько-рекреаційних ресурсів. Дослідження генези сучасних туристських ландшафтів дає можливість зрозуміти їх різноманіття і можливість розвитку рекреаційно-туристської діяльності на них, що підвищує атрактивність території.

2. Виклад основного матеріалу дослідження

Більшість дослідників географії туризму вирізняють дві групи чинників його розвитку - соціально-економічні й природні (Е. Котлярів, Н. Недашківська, І. Родічкін). Професор О. Шаблій вважає, що з територіально-просторового погляду чинники розвитку туризму поділяють на загальнодержавні та регіональні; з погляду приналежності до суспільних або природних процесів – на соціально-економічні й природничо-географічні.

С. Кузик запропонував класифікацію географічних факторів розвитку і розміщення туризму, в яку включаються такі чинники: фізико-географічні, суспільно-географічні, історико-культурні та геополітичні. Він відзначив, що з-поміж фізико-географічних чинників особливе місце посідають ландшафтні ресурси, які здебільшого і визначають туристично-рекреаційне використання території, впливають на формування та розвиток туристичного господарства, вибір району відпочинку і подорожі. Виокремлення ландшафтних ресурсів туризму вимагає вивчення фізико-географічної характеристики території, передусім характеру рельєфу, здатності гідромережі для використання їх із рекреаційною метою, а мінеральних вод і грязей – для лікувально-оздоровчих цілей [1].

За визначенням І. Смаля ландшафтні рекреаційно-туристичні ресурси – це унікальні природні утворення (каньйони, водоспади, карстові печери, кратери вулканів, провалля, коралові споруди, річкові стариці тощо), які можуть бути об'єктами споглядання і метою туристичної подорожі [2, с.69].

Основними чинниками формування ландшафтів є сонячна та внутрішня енергія Землі та процеси, що відбуваються в атмосфері, гідросфері й біосфері. Ці енергетичні чинники впливають на його розвиток через основні фізико-географічні процеси - теплообмін, вологообмін, обмін мінеральних та органічних речовин.

Формування ландшафтів Правобережної України й, частково Поділля, розглянуті в працях Воропай Л.І., Денисика Г.І., Воловика В.М., та багатьох інших.

У межах України Поділля займає крайню західну частину лісополя. По-різному визначають межі Поділля, але у загальному погляді географів співпадають. У природному відношенні Поділля співпадає з межами Подільської височини і за схемою фізико-географічного районування займає крайню східну частину зони широколистяних лісів та крайню західну частину лісостепу. За схемою природно-господарського районування України Поділля об'єднує території трьох адміністративних областей – Вінницької (Східне Поділля), Хмельницької (Центральне Поділля) і Тернопільської (Західне Поділля), загальною площею 60,9 тис. кв. км. або 10,1 відсотків території України. У подальшому Поділля буде розглянуто у межах природно-господарського районування України, куди крім Подільської входить частина Придніпровської височини.

За характером і направленістю впливу рекреаційної діяльності на ландшафтні комплекси клас рекреаційних ландшафтів розділений на підкласи: оздоровчо-відпочинкові, лікувальні, спортивно-пізнавальні. У відповідності з природними умовами, в яких формуються рекреаційні ландшафти, виділені їх зональні типи: мішанолісові, лісостепові, степові. Подальша класифікація рекреаційних комплексів основана на їх приуроченості до відповідного типу місцевості [3, с.7].

Специфіка природних умов Поділля, зумовлена його просторовим розташуванням, найкраще показана у працях Л.І. Воропай. Як підсумок наводимо лише одну цитату: «Це теплий, сонячний, благословений, густо заселений край динамічного різноманіття й контрастів. Височини і рівнини, пасма Медоборів, величний Дністерський каньйон, різнобарвність садів, лісів, полів, скельних урвищ, густота річкової мережі створюють животворний, мальовничий, благодатний світ «Подільської Швейцарії» [4, с. 4].

Вигоди просторового розташування та природу Поділля оцінила вже давня людина і почала заселяти Середнє Придністер'я ще 150 тис. років тому. Навіть після нашествия татаро-монгол, у часи середньовіччя, Поділля, завдяки просторовому розташуванню й багатству природних ресурсів, було добре знаним у країнах Західної Європи. Зараз відомо понад 50 західноєвропейських (переважно поляки, італійці, французи і німці) авторів, котрі залишили прекрасні описи природи, господарства, людей і звичаїв Поділля;

– *рівнинний рельєф, наявність щільної мережі рік різних річкових басейнів та гарна водозабезпеченість території.* Геологічною будовою та характером розвитку тектонічних процесів зумовлені основні геоморфологічні риси морфоструктур Поділля – Подільської і Придніпровської височин. Особливості сучасного рельєфу Придніпровської височини, що займає крайні північно-східні райони Вінницької області, знаходяться у прямій залежності від поверхні давнього фундаменту Українського кристалічного масиву. Максимальна відмітка поверхні у районі села Туча Козятинського району (322 м) відповідає підняттям Бердичівського, а найменша в районі с. Ставки Бершадського району (130 м) – пониженням Гайсинського блоків. У рельєфі переважають цокольні денудаційні підвищені рівнини, схили яких ускладнені балками та ярами.

Подільська височина відповідає схилу Українського кристалічного масиву, що моноклінально понижується на південний захід, але в результаті новітніх пліоцен-голоценових піднять тут утворився інверсійний, по відношенню до давньої структури, рельєф. Більше того, в межах Подільської височини та в найближчих її околицях розташовані найвищі позначки не тільки рівнинної частини України, але і Східно-Європейської рівнини: гора Камула (+473 м) південно-східніше м. Львова в Гологорах та гора Берда (+515 м) в межах Хотинської височини. У рельєфі також чітко виділяються Вороняки (+436 м), Кременецькі гори – г. Бона (+409 м). У вигляді підвищення довжиною біля 200 км з відносними висотами – 60-80 м – простягнулися Подільські Товтри. Значні коливання висот (до 200 м) у Придністер'ї надають цій частині Подільської височини характер передгір'я. Тут знаходиться один із найоригінальніших геологічних та геоморфологічних пам'яток Європи – Великий каньйон Дністра. Більша частина території Подільської

височини зайнята структурно-денудаційними рівнинами з абсолютними висотами поверхні 300-320 м. Взагалі для території Поділля характерним є нахил поверхні з північного заходу на південний схід. Йому відповідає напрям річок – Південного Бугу і Дністра. Нахилу північ-південь – лише лівих приток Дністра [5, с.36].

У залежності від особливостей розвитку морфоструктур річкові долини в різних частинах Поділля мають неоднакову будову. У Придністер'ї вони глибоко врізані, каньйоноподібні, заплави вузькі або зовсім відсутні. Фрагментарно виділено шість-сім терас. На Побужжі і в північно-східних районах, де Подільська височина поступово переходить у Придніпровську, долини неглибокі, з пологими схилами, широкими, часто торф'янистими, днищами. Найбільша кількість терас (Горинь, Південний Буг) – три [6].

Верхів'я річкових долин і прирічкові схили повсюдно розчленовані балками і ярами. Густота яружної мережі в Кременецьких горах сягає 1,1-1,4 км/кв.км. Форми рельєфу пов'язані з поверхневим карстом: западини, понори, карри зустрічаються в південно-західних районах Поділля. Підземний карст утворює значні підземні лабіринти – печери. У рельєфі Поділля, крім гарно досліджених і описаних оригінальних Великого каньйону Дністра, Подільських та Мурафських товтр [7], своєрідною у геоморфологічному відношенні є Авратинська височина. Її поверхня – основна частина вододілу басейнів річок Дністра, Південного Бугу та Прип'яті.

Загалом, особливості будови поверхні та кліматичних умов Поділля сприяють розвитку тут відносно густої гідромережі – 0,36-0,40 км/кв.км. У західних районах важлива роль у формуванні поверхневих та підземних вод належить карстовим річкам і тимчасовим водостокам. Річки Поділля належать до групи рівнинних. Їх рівень падіння змінюється в межах 2-5 м/км. швидкість течії в межах – 0,2-0,5 м/сек, у повінь зростає до 1 м/сек., а на деяких річках Придністер'я – до 4 м/сек. Основна частина річного стоку річок басейну Дністра припадає на весну – біля 40 %, і на літні місяці – 20-31 %. У басейні Південного Бугу стік у весняний період складає 55-56 %, в інший час він майже однаковий. За рахунок зливових дощів на річках щорічно бувають паводки. На Південному Бугу вода піднімається на 2-3 м, на Дністрі – 4-6 м. Із кінця грудня і до початку березня на річках встановлюється льодостав. Товща льоду від 8-10 до 80-90 см.

Твердий стік у північних районах Поділля змінюється від 50 до 200-300 г/куб.м, у центральних і Придністер'ї – 500-1000 г/куб.м. На весняний період припадає 60-70 % твердих частин стоку. Вода в річках доброї якості, здебільшого гідрокарбонатно-кальцієвого складу. Жорсткість від 4-8 до 10-12 мг/екг/л. Вона придатна для пиття, зрошення, заправки машин, але не придатна для парових котлів.

Значних за площею натуральних озер на Поділлі немає. Понижені ділянки заплави, першої надзаплавної тераси, днища балок зайняті евтрофними болотами. Найвища заболоченість (5,3 %) спостерігається в північних районах Тернопільської і Хмельницької областей – торф'яно-болотна область Малеого Полісся. Заболоченість центральних і східних районів Поділля складає 0,8 %. Окремі болота осушені, торф'яні родовища вироблені.

Лісова рослинність займає 12,7 % території Поділля. За екологічними умовами проростання висотна диференціація деревної рослинності має такий вигляд (зверху вниз): букові ліси – дубово-грабові – дубові – дубово-соснові – чорновільшаникові.

Типовими для Поділля є дубово-грабові ліси. Вони приурочені до розчленованих ділянок плато, покатих схилів балок, долин річок і Товтр. Основні породи цих лісів: дуб звичайний, граб звичайний, липа серцелиста, клен звичайний і польовий. Із західно-європейських видів – каштан кінський, явір, дуб скельний, береза, липа та інші.

Степова рослинність збереглася на 2 % території Поділля. Це площі непридатні для сільського господарства. Степ мальовничий, злаковий, різнотравний. Тут характерні вівсяниця борозниста і червона, тонконіг гребінчастий, тимофіївка степова, ковила волосиста, адоніс весняний та інші. На вапнякових схилах часто зустрічаються шивереція подільська, цибуля подільська, степовий мигдаль. У заплавах річок лучна різнотравно-злакова рослинність. Для боліт характерні вільхово-очеретні, осоково-очеретні та трав'янисто-гіпнові асоціації.

Різноманітність природних умов Поділля, порівняно м'який клімат, значна площа місцепроживання обумовлюють багатство і різноманітність тваринного світу. Окремі дослідники вважають його мішаним, оскільки складається з видів, які заселяють лісові та степові простори України.

3. Висновки

Ландшафтні ресурси відносяться до складу фізико-географічних чинників, які формують те неповторне природне оточення, на фоні якого людина реалізує свою потребу відпочивати та відтворювати життєву енергію.

Поділля з його різноманіттям ландшафтних, зокрема морфометричних, гідрологічних, кліматичних, флоро-фауністичних умов та ресурсів сприятливий для ведення рекреаційно-туристичної діяльності, для формування як літніх, так і зимових видів рекреації.

Список використаних джерел та літератури

- [1] Кузик С. П. Географія туризму: навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 271 с.
- [2] Смаль І. В. Географія туризму та рекреація: Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 208 с.

- [3] Денисик Г. І., Воловик В. М. Рекреаційні ландшафти Поділля: монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2009. 206 с.
- [4] Воропай Л. І. Придністров'я – унікальний регіон України. Середнє Придністров'я: колективна монографія /за ред. Г. І. Денисика. Вінниця: Теза, 2007. С. 4-12.
- [5] Денисик Г. І., Кізюн А. Г. Сільські ландшафти Поділля: монографія. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2012. 200 с.
- [6] Середнє Придністров'я: колективна монографія [Поділля: природа і ландшафти] /за ред. Г. І. Денисика. Вінниця: Теза, 2007. 431 с.
- [7] Денисик Г. І. Природничка географія Поділля. Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 1998. 184 с.

References

- [1] Kuzyk S. P. Heohrafiia turizmu: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Znannia, 2011. 271 s.
- [2] Smal I. V. Heohrafiia turizmu ta rekreatsiia: Slovnyk-dovidnyk. Ternopil: Navchalna knyha - Bohdan, 2010. 208 s.
- [3] Denysyk H. I., Volovyk V. M. Rekreatsiini landshafty Podillia: monohrafiia. Vinnytsia: PP «Edelweis I K», 2009. 206 s.
- [4] Voropai L. I. Prydnistrovia – unikalnyi rehion Ukrainy. Serednie Prydnistrovia: kolektyvna monohrafiia / za red. H. I. Denysyka. Vinnytsia: Teza, 2007. S. 4-12.
- [5] Denysyk H. I., Kiziun A. H. Silski landshafty Podillia: monohrafiia. Vinnytsia: PP «TD «Edelweis I K», 2012. 200 s.
- [6] Serednie Prydnistrovia: kolektyvna monohrafiia [Podilliz: pryroda i landshafty] /za red. H. I. Denysyka. Vinnytsia: Teza, 2007. 431 s.
- [7] Denysyk H. I. Pryrodnycha heohrafiia Podillia. Vinnytsia: EkoBiznesTsentr, 1998. 184 s.

Kiziun Alla, PhD in Geography, associate Professor, Chair of Tourism, Hotel and Restaurant Business Department, Vinnytsia Trade and Economics Institute Kyiv National Trade and Economics University, 87 Soborna Street, Vinnytsia, Ukraine, 21000, **e-mail:** akizyun@gmail.com. In 1991 she graduated from Vinnytsia State Pedagogic University named after N. Ostrovskij. Geography and biology. 2011, Vinnytsia Trade and Economics Institute Kyiv National Trade and Economics University. Enterprise economics. Professional orientation are Territorial organization of tourist and recreational resources in Ukraine and the world. **The most relevant publication outputs are:** 1. Kizyun A. H. Systemnyj pidkhid do rozvytku spivpratsi turystychnykh pidpryemstv. Naukovyj zhurnal «Problemy ekonomiky» №4, Kharkiv, 2013. P. 83-87. 2. Kizyun A. H. Ekstremalnist pryrodnykh umov ta yikh vplyv na rozvytok ekstremalnoho turizmu v rivnyinii chastyni terytorii Ukrainy. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Heohrafiia. Vyp. 30, № 1-2. Vinnytsia, 2018. P. 35-42. 3. Regional features of the natural environment and their consideration in the process of extreme tourism development. Social and legal aspects of the development of civil society institutions: Collective monograph. Part I. Warsaw, Poland, 2019. P.190-203.

Antoniuk Kateryna. Assistant in the Department of tourism, hotel and restaurant business, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, 87, Soborna Street, Vinnytsia, 21050, **e-mail:** katmal2194@ukr.net. In 2018 she graduated from Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics. Professional orientation are: investment attractiveness of tourism industry, tendencies of tourism development in Ukraine and abroad. **The most relevant publication outputs:** 1. Antoniuk K. Derzhavne stymulivannia investytsiinoho zabezpechennia turizmu v Ukraini. Ekonomika, finansy, oblik ta pravo: analiz tendentsii ta perspektyv rozvytku: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Poltava, 5 bereznia 2020 r.), Poltava, 2020. P. 41–43, 2. Antoniuk K. H. Doslidzhennia osnovnykh pokaznykiv ekonomichnoho rozvytku Ukrainy na rynku investytsii. Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia. 2020. №1 (91) P. 9–14, 3. Antoniuk K. H. Kharakterystyka subiektiv investytsiinoi diialnosti sfery turizmu. Modern engineering and innovative technologies. №11(3). Germany. 2020. P. 100–104.